

ten der
fielele
ouden.
at toen
steeds
gebed,
rd door
e deel
telheid
edienst
daarin
lichting
aan het
hreven
meer.
en, dat
n hand
elgen
ol ook
Men
brekijk
ozen
naar
n het
genade
ker een
k men
electuur
buiten
sluiten,
n eere-
best
werd
deloofs-
de juist
is over
de wet
g. Zoo
g onze
e wijzi-
lat een
terdaad
hebben
met den
de Kerk
adt, die
vereën-
enstige
fielele
sere bin-
ve ook
f voor-
bestaat,
indt, en
van ge-
neer is,
ken, de
sten be-
in ver-
d heeft
teschaft.
we als
n; dat
r op de
heid van
rgelaten,
en Ker-
let ver-
voorle-
sen eere-
t op de
ding van
voorden,
bepalin-
st zich
te syno-
Wie zelf
op deze
En als
e woonte
n, waar-
dienst is
d wordt,
e woonte
en onze
middel-
andere
tellen of
de prak-
t van
t, blijkt
ode ons
ve; een
het pa-
rlichting
en daar-
H. K.
en.
in zeet
heer Dr.
is Nieuw-
cholen";
sterdam;
ander in
behoefte
BERS.
oorstiter.
rmeerde
22. 24ste
toet.
dbboekje
gedaan
aen een
baak te
ering is,
BAAN en
1. 1912
912 met
ynvinoale

en klassieke indeeling. Hier vindt men bij iedere plaatselijke kerk: het burgerlijk sinterklaas, het No. 1. 1912. 912 met
waaronder zij bij de regering bekend staat, het jaar waarin zij door Scheiding of Doelmatigheid tot reorganisatie kwam, het kerkelijk sinterklaas, eindelijk de bij haar dienstdoende en emeritipredikanten. Op bl. 201 mls ik, onder Rotterdam, den naam van Dr. LION CACHET.
Bij iedere Classis zijn de klassieke, bij iedere Provincie de provinciale Deputaten vermeld, terwijl p. 246 en 247 een lijst geeft der Deputaten benoemd door de Generale Synode van Zwolle. Volgt in deze STATISTIEK een alphabetische naamlijst der kerken en eene der predikanten met verwijzing naar de bladzijden waarop zij voorkomen.
Bij 259 geeft een lijst van predikanten buiten bediening, die beroepbaar zijn; van proponenten, die beroepbaar zijn; en van proponenten, die zich nog niet beroepbaar stellen.
Daarna is dan toegevoegd een lijst van 20 predikanten, die in den loop van 1912 een diensttijd zullen hebben van 40 jaren en daarboven.
Verder, een OVERZICHT van het aantal kerken, dienstdoende predikanten, doop- en belijvende leden, in iedere classe.
Volgens dit OVERZICHT geeft het totaal der 54 classes: 690 kerken; 557 dienst. Pred. 1,162 vacatures; 433,482 doop- en belijvende leden. Het totaal aantal leden bedraagt echter volgens de 9e Volkstelling 497,451. Iets wat de SAMENSTELLERS van het HANDBOEK ook nu, gelijk ten vorige jare, weer doet klagen over „de nalatigheid van sommige kerken in het verstrekken der juiste gegevens”.
Verder geeft deze STATISTIEK alles wat betrekking heeft op de ZENDING; vermeldt onze KERKELIJKE WEEKBLADEN, en eindigt met een AANHANGSEL waarin de Oud-Gereformeerde Kerken in Pruisen (Oost-Friesland en de Graafschap Bentheim) en ook de Gereformeerde Gemeente in Nederland (ontstaan uit de actie van wijlen Dr. Ledeboer en de Geref. Gemeenten onder 't Kruis) worden vermeld.
Ik zou den SAMENSTELLERS wel in overweging willen geven een volgende maal dat woord „Aanhangel” weg te laten.
Een tweede rubriek geeft het meest belangrijke op het gebied van ONDERWIJS, BARMHARTIGHEID en VEREENIGINGSLIJDEN onder ons Geref. meenden.
De derde en laatste, onder den titel: IN MEMORIA, geeft korte levensberichten van de in 1911 overleden predikanten: E. H. RULLMAN, C. L. D. VAN COVENDEN ADRIANI, F. MOET, J. HUIZINGA, THEOD. ALDERA, J. A. KLEIN, J. J. KOOPMANS, G. H. ZAHN, en I. W. WICHTELAAR. Van Dr. D. KOFFYBERG kon geen levensbericht worden opgenomen, wijl deze overleed toen het HANDBOEK reeds was afgedrukt.
Van de acht genoemde bieden de uitgeverij bij hun Handboek de photo's evenals zij dat doen van de Afgewandelden ter Zwolse Synode.
2. J. H. LANDWEHR, BEKNOPT LERBOEK DER KERKGESCHIEDENIS. Dit werk van den Rotterdamse predikant LANDWEHR, die zich meer bepaald de kerkhistorie tot studieveld heeft gekozen, vormt een deel van de BIBLIOTHEEK VOOR GODSDIENSTONDERWIJS welke, onder redactie van Dr. A. TROOSTRA en Dr. H. VISSCHER, wordt uitgegeven bij G. J. A. RUYJS te Utrecht.
De handboeken, die in deze BIBLIOTHEEK verschijnen, zijn bepaaldelijk bestemd om gebruikt te worden bij het Godsdienstonderwijs aan Christelijke gymnasia en hogere burgerscholen.
Omtrent de methode bij dit Godsdienstonderwijs te volgen, men ik, zoals ik hier al vroeger heb uitgesproken, van de Redacteuren dezer BIBLIOTHEEK te moeten verschillen. Dit neemt echter niet weg, dat ik, gelijk voor de andere Handboeken, die zij er in opnemen, zoo ook voor dit van Dr. LANDWEHR, op zichzelf, waardeering heb.
De geschiedschrijver, van wiens kerkhistorische geschriften ik hier reeds vroeger vermeldde, biedt thans een zeer bruikbaar en helder overzicht van de kerkgeschiedenis. Voor wie zich in dit vak wil oriënteren, is het bijzonder aan te bevelen. Al treedt het niet met de pretentie van vrucht te zijn van bronnen-studie, toch zit er blijkbaar veel studie achter. Trouwens, wie zou hiel de Kerkhistorie zelf uit de bronnen bewerkt, kunnen geven!
Het boek toont, dat zijn schrijver oudere, nieuwere en ook nieuwe werken op het gebied der Kerk-historie liever heeft gelezen en hun inhoud zelfstandig heeft bewerkt.
Wat de waarde van dit leerboek voor ons verhoogt, is het specifiek gereformeerde van LANDWEHR's kerkbeschouwing.
Scherp onderscheidt hij dan ook tusschen „geschiedenis van het Christendom” en „Kerkgeschiedenis”.
De laatste definieert hij als de geschiedenis van de zichtbare verschijning van het lichaam van Christus op aarde in haar institutionele vorm. Daarbij komt nog, dat in deze Algemeene Kerkgeschiedenis ook een behoorlijke plaats is gegund aan de beschrijving van de vaderlandse kerkgeschiedenis, waarbij ook de geschiedenis der gereformeerde kerken in de 19e eeuw, zij het ook in breede trekken, klaar en duidelijk in het licht is gesteld.
LANDWEHR's BEKNOPT LERBOEK DER KERKGESCHIEDENIS is metterdaad een nuttig en handig Compendium.
3. STEMMEN DES TIJDS, Maandschrift voor Christendom en Cultuur. Eerste jaargang No. 2. G. J. A. Ruyjs, Utrecht 1911.
In dit No. uit Dr. W. J. AALBERS zijn studie voort over HERLEVEND POLYTHEïsME en geeft P. J. MOLENAAR een studie over MEIVROUW BOSCHOU TOUSSAINT, naar aanleiding van haar Levens- en Karakteristiek door Dr. J. H. Dyerickx, H. S. S. K. set er in voort de Novelle: TWEE HELDEN, Dr. I. R. Slotemaker de Bruine schrijft OVER SOCIOLOGIE, WILLEM DE MEHRE en J. BRANTS geven versen en Mr. P. A. DIEPENHORST, ECONOMISCHE KRONIEK. Verder bevat dit December-No. een LEESTAFEL en 'n BIBLIOGRAPHIE door J. C. RULLMANN.
4. BLOESOM EN VRUCHT, Belletristisch Maandblad, tevens orgaan van het CHR. LETTERKUNDE VERBOND.
Het December No. (1e jaargang No. 3) opent met versen van G. J. UIT DEN BOGAARD en van J. J. DIETMAR. Over LEO TOLSTOJ schrijft J. P. V. MEULE. J. B. BENNER zet er zijn Novelle LICHT EN DONKER in voort. Van de VLAAMSCHE BEWEGING levert A. HANS het te vervolg. Verder een brief van NEFF DOLF aan TANTE PERINA. A. J. H. die er SYRANKELS in geeft, levert er ook zijn overzicht onder het opschrift VAN RONDOM. Aan het slot een boekbespreking.
5. M. V. D. P. HOSANNA DEN ZONE DAVID! J. A. WORMSER. — Hilversum 1911.
Een bundeltje versen, waarin telkens een der hoofdmomenten uit de N. T.-ische geschiedenis, bepaaldelijk wat betreft CHRISTUS' vernedering en verhoofding, besongen wordt.
Het zou jammer zijn, indien dit boekje in vergetelheid raakte. De versen toch hebben

niet alleen artistieke waarde, maar zijn ook bekoorlijk door christelijk-religieuze innigheid. Het werkje zelf is versierd met zeer goede reproductie's van bekende bijbelsche schilderijen. G.
Vereenigingsslepen.
EEN NIEUWE H. B. S.
Nog onlangs is het, door een stuk van een bechaafde en in onze samenleving vooraanstaande dame, geschreven in een der serieuse Nederlandse dagbladen, gebleken, hoe gering bij een deel van ons volk de kennis van den inhoud des Bijbels is. Een reiziger, die het Hellige Land doorkruiste, bleek het allereenvoudigste van hetgeen in den Bijbel verhaald wordt, niet te weten. Zelfs met die zaken was zij niet bekend, welke men haar zeker, omdat ze niet alleen van religieuze, maar ook van cultuurhistorische beteekenis zijn, geleerd zou hebben, indien het maar niet in den Bijbel was, dat ze worden medegedeeld.
Toch was er geen bijzondere reden om zich over de aan het licht getreden onkunde van de bewuste dame en de betrokken dagbladredactie, die haar domheden liet afdrukken, te verwonderen want wie zijn oor te luisteren legt in de kringen in welke hij verkeert, zal meermalen staatjes van dergelijke onwetendheid hebben waargenomen, en zal wel toegeven, dat een vrij groot deel onzes volks h.v. eigenlijk niet weet, althans niet goed, welke gebeurtenissen we in de afgeloopen eeuwen herdacht hebben.
De openbare school heeft er wel voor gezorgd, dat de kennis van een groot deel van ons volk omtrent de dingen, die met de geboorte van onzen Heiland in verband staan, tot een minimum beperkt bleef, of nihil werd. Dit geldt natuurlijk in de eerste plaats de openbare lagere school, maar in zeker opzicht ook in meerdere mate de openbare school voor middelbaar onderwijs, die wel allerlei kennis poogt bij te brengen, waaronder veel kennis, welke in het praktische leven al zeer weinig nut afwerpt, maar vernutmet enige kennis aantebrengeen omtrent dingen, welke we herhalen het — zoozeer uit cultuurhistorisch oogpunt van belang zijn, dat men ze jongelieden die naar algemeene ontwikkeling streven, reeds om die reden zou onderwijzen, indien re niet behoorden tot een sfeer, die men of haat, of vreest, ware het slechts uit neutraliteits fatasisme.
Toch zal niemand onzer meenen, dat genoegen zou kunnen worden genomen met een school, welke de religieuze zaken alleen als vak voor de algemeene ontwikkeling noodig kennis zou behandelen, evenmin als het tot voldoende kennis zou kunnen strekken, zoo het gewone schoolonderwijs werd aangevuld met een op zich zelf staand onderwijs in de religie en wat met haar verband houdt, hoe goed dat speciale onderwijs op zich zelf ook zou zijn; want de bedenking, die tegen het openbare onderwijs rijst, is, dat de gest van een onderwijs, in hetwelk God en Zijn Christus niet het middelpunt vormen, van dien aard is, dat hij moet tegengestaan worden door ieder die het Woord van God geloofd, hetwelk zegt, dat uit Hem en door Hem alle dingen zijn.
Het wil ons wel eens voorkomen, dat dit nog niet voldoende verstaan wordt en dat deze omstandigheid er de oorzaak van is, dat de actie ten gunste van Christelijk middelbaar onderwijs nog betrekkelijk zwak is in den lande. Zeker, Rotterdam — om nu maar bij onze protestantisch-Christelijke scholen te blijven — Rotterdam heeft zijn Christelijke H. B. S. en Amsterdam en Leeuwarden evenzoo; maar het kan moeilijk gezegd worden, dat het van groote activiteit op dit stuk getuigt, dat er nog niet meerdere bloeiende H. B. S. in den lande zijn in den jare 1911, nu de Chr. lagere school reeds 200'n schoone historie van vele decennien heeft.
Zegge men nu niet, dat deze achterlijkheid haar oorszaak slechts daarin vindt, dat geldgebrek ook hier rijpt en de concurrentie met de openbare school ontzettend zwaar maakt; want de bewijzen zijn niet moeilijk te leveren, dat nog vrij sterk de meening verbreid is, dat de neutrale H. B. S. niet zoo erg is en dat de Christelijke H. B. S. niet zoo beslist noodig is, als indertijd de Chr. lagere school was en ook nu nog — in niet verminderde, maar eer toenemende mate — is.
Het schijnt, dat men door theoretische overpeinzingen er niet licht toe komt, de noodzakelijkheid der oprichting van Chr. H. B. S. te gevoelen, maar dat de in de praktijk van het leven zich vertoonende nadelen eerst maar telkijf ervaren moeten worden, eer men tot de erkenning komt, dat het een levensvraag voor de overheersching van het Christelijk element in onze samenleving is, of we al dan niet steeds meerdere Christelijke middelbare scholen zullen krijgen.
Intusschen, men moge dat in zekeren zin betrouwen, verheugen moet men er zich in ieder geval over, dat — waar de theorie ontbreekt — althans de praktijk van het leven er is om de noodzakelijkheid van voortzetting op den weg, dien sommige plaatsen reeds insloegen, aantetoonen. Thans is het Den Haag, dat, daartoe gedwongen door droevige ervaringen, op geestelijk gebied opgedaan, de hand aan den ploeg is gaan slaan. Kort geleden heeft men een verenigingsgeschied, die de oprichting van een Christelijke H. B. S. daar ter stede zal bewerken. Zijn we wel ingelicht, dan zijn de voorbereidende werkzaamheden zoo goed als afgeloopen, en kan met het nieuwe jaar het eigenlijke werk met volle kracht begonnen worden. Men hoort hier daarheen te kunnen leiden, dat de nieuwe school bij het begin van den cursus 1912/1913 zal kunnen worden geopend.
Geeft het op zich zelf reeds reden tot groote vreugde, dat er weer één Christelijke H. B. S. bij komt, die vreugde wordt daardoor verhoogd, dat, waar elders ten deze zeer ongaarne de noodige samenwerking tusschen Hervormden en Gereformeerden gemist wordt, die samenwerking in Den Haag verkregen is, dank zij het voorsichtig beleid dergenen, die deze zaak het eerst in handen namen, en dat ze verkregen werd op een basis, welke theoretisch wellicht niet ideaal is te noemen, maar in menigen kring praktisch zeer deugdelijk is gebleken. Niet steeds was de Residentie met zoodanige samenwerking gelukkig. Herinnerd behoort slechts te worden aan het Haagsche Christelijk gymnasium, dat geheel in Hervormd beheer is en in welks leiding de Gereformeerden zoo goed als niets te zeggen hebben.
Het behoort bijna niet gezegd te worden, dat, gelijk het Christelijk gymnasium in Den Haag door de kinderen van Gereformeerde ouders bezocht wordt, de nieuwe H. B. S. evenzoo door Gereformeerden zou worden bezocht, indien ook ten deze de gewaakte uitsluiting was toegepast; maar dit neemt niet weg, dat het, en om den naam der school, en om het vertrouwen, hetwelk zij allerwegen behoeft om zegenrijk te

werken, zeer toe te juichen is, dat men een beginsel formuleert, dat men een beginsel formuleert en Hervormden en Gereformeerden zich konden verenigen, en dat men het er over eens is kunnen worden, dat men beide richtingen een gelijk aantal personen in bestuur en raad van toezicht zitting kregen.
Mede met het oog hierop mag van den bloei der jonge vereniging en harer opgerichten school veel goeds verwacht worden. Zoo ergens, dan is in Den Haag een Christelijke H. B. S. broodnoodig. Leerlingen zullen er ongetwijfeld in voldoende mate komen. Onderwijskrachten zullen er evenzoo wel beschikbaar zijn. Een huurhuis, dat genoeg ruimte biedt, zal eveneens zonder twijfel te vinden wezen. Als onze menschen in de Residentie nu maar, warm gevoelde voor de groote en schoone zaak van het Christelijk M. O., hun overvaardigheid toonen, — dan kan met Sept. e.k. zoo de Heere wil, de nieuwe school beginnen!
Officieele Berichten.
De raad der Geref. Kerk te Haastrecht deelt collectanten, die de gemeente willen bezoeken, mede, dat een aanbeveling van den kerkeraad daarvoor gewenscht is. Deze aanbeveling worde drie weken van te voren aangevraagd.
Namens den kerkeraad voornoemd:
T. IJMA, scriba.
Ver. van Pred. van de Geref. Kerken in Ned.
De jaarvergadering van bovengenoemde Vereniging zal D.V. worden gehouden in de Paaschweek van dit jaar te Utrecht. Referaten zijn toegezond door Dr. F. Kramer te Beverwijk en Dr. G. Ch. Alders te Ermelo. Voorstellen, vragen of andere punten voor het agendum der vergadering worden vóór 1 Febr. a.s. bij ondergeteekende ingewacht, die tevens gaarne een exemplaar der statuten van de vereniging op aanvraag zendt, en opgave ontvangt van wie als lid of begunstiger tot de vereniging wenschen toe te treden.
Namens het bestuur:
J. G. KUNST, secretaris.
Barendrecht, 3 Jan. 1912.
Classis Gorinchem.
Opgaven voor het agendum der classale vergadering, die op den eersten Woensdag der volgende maand staat gehouden te worden, zende men uiterlijk 16 dagen te voren in.
Namens den raad van de Geref. Kerk van Gorinchem:
C. LINDERBOOM, praeses.
J. DEN BOEFT, scriba.
Gorinchem, 2 Jan. 1912.
Classis Dordrecht.
De kerken der classis Dordrecht worden opgeroepen ter vergadering Donderdag 1 Febr. op gewone tijd en plaats.
Punten voor het agendum worden ingewacht bij den eerstondergeteekende vóór Dinsdag 16 Jan.
Namens den kerkeraad van Alblasserdam:
H. H. SCHOENMAKERS, praeses.
J. VERKUL, scriba.
Alblasserdam, 2 Jan. 1912.
Classis Breukelen.
De raad der Geref. Kerk te Tienhoven (Ut.) roept de kerken der classis Breukelen saam ter gewone vergadering, die D.V. op Donderdag 1 Febr. om 9 uur te Breukelen zal gehouden worden.
Punten enz. voor het agendum worden tot 20 deser ingewacht bij den eerst ondergeteekende.
Namens den kerkeraad voornoemd:
J. C. BRUSSELAAR, praeses.
A. VAN VLIET, scriba.
Tienhoven, 4 Jan. 1912.
Buitenland.
Frankrijk. Balans van winst en verlies voor de kerken, nade scheiding van Kerk en Staat.
Nu de scheiding van Kerk en Staat in Frankrijk sedert een vijftal jaar een voldongen feit geweest is, heeft men het oorbaar geacht om de balans van winst en verlies voor de kerken op te maken. Men liet daarvoor voordrachten houden in de school voor hooge sociale studien en koos daarvoor mannen, die tot oordeelen bevoegd zijn en die onpartijdig konden geacht worden. Voor de Roomsche werd J. de Naron gekozen, voor de Protestanten professor Raul Allier en voor de Joden René Dreyfus. Jules de Naron, de bekende redacteur van de Figaro, begon met het financieel verlies der Roomsche kerk uit te rekenen, en dit is ontzaglijk groot. De staat betaalt elk jaar voor den Roomschen eeredienst een som van 35 miljoen francs, terwijl aan eigendommen van bissdommen, parochiën, hospitalen enz. in het geheel 351,740 000 verloren werd. De priesters hielden als inkomsten de gaven die zij bij het verichten van kerkelijke plechtigheden ontvingen. De schuld van het groote kapitaalverlies wordt hoofdzakelijk den paus aangewezen, die niet gewild heeft dat „associations cultuelles” opgericht werden, welke de eigendommen der Kerk uit vroegere tijden konden aanvaarden. In het voorbijgaan merken wij op, dat wij de houding van het hoofd der Roomsche kerk niet anders dan billijken konden. Die „associations cultuelles” zijn niet te verdedigen, wanneer men de kerk des Heeren beschouwt niet als op een lijn staande met eene gewone vereniging, maar als de openbaring van het lichaam van Christus.
Juridisch heeft de Roomsche kerk niet meer het recht stichtingen te aanvaarden. Niemand is verplicht de kerkelijke gebouwen te onderhouden, en daarom komen de meeste van leverlede in verval.
Trots dit alles heeft de wet op scheiding van kerk en staat de zaak van de vrijheid gelukkig. Wel hebben de priesters hun verenigingsrecht verloren, maar daar staat tegenover, dat de bisschoppen geheel vrij zijn geworden in de benoeming van de priesters.
De paus kan ook de grenzen der bissdommen regelen gelijk hem goeddunkt. Daarbij zijn de bisschoppen en priesters vrij in hun spreken, wat zij vroeger niet gewest zijn.
De schaduwwijde is, dat het aantal jongelieden, dat zich aan den dienst der Kerk wil wijden, met 50 pCt. verminderde. Hoe minder priesters, des te meer apostelen, zegt de Naron. De Kerk is in een crisis gekomen, die haar tot heil ge worden is; de inwendige toestand is verbeterd, verkeerdheden zijn weggenomen, en ook wat de uitwendige dingen aangaat, is er verbetering op te merken.
Zoo luidt het oordeel van de Naron, dat wij kunnen onderschrijven, behalve de bewering dat de Roomsche priesters vrij zijn in hun spreken. Er zijn toch voorbeelden geweest dat bisschoppen, omdag zij getuigen tegen de boeken die op de z.g. „leekenschool” gebruikt worden, voor de rechtbank tot verantwoording werden geroepen.
Raul Allier was eerst met de wet op scheiding van kerk en staat ingenomen, die hij een „wet der vrijheid” noemde, door welke de vrijheid georganiseerd en verzekerd werd. Hij verwijf echter die wet, dat de Protestanten het daaraan hebben te danken dat zij geen schenkingen mogen aannemen. Hij had er aan kunnen toevoegen, dat den Protestanten, die er geen bezwaar tegen hadden „associations cultuelles” te stichten, allerlei moeilijkheden in den weg gelegd worden, door haar huur voor salen enz. af te nemen. Toch heeft dit alles niet uitgewerkt dat het Protestantisme ging versmelten, gelijk zijn tegenstanders gedacht hadden. Tegen alle gedachten in bleek het, dat de overvaardigheid in Protestantisme kringen groot was. In een vroeger jaar werd door de verschillende Protestantische kerken een som van 2,317,634 francs bijeengebracht, vijf jaar later gaven dezelfde kerken 2,979,000 francs uit, zoodat de inkomsten met ruim 500,000 francs vermeerdert. Wel is het waar, dat sedert de scheiding van kerk en staat het aantal predikanten verminderd is, maar in den laatste tijd is het aantal studenten in de Godgeleerdheid aan de Theologische faculteiten en de seminariën weder toegenomen, en de gemeenten verlangen een predikant te hebben.
Minder belangrijk zijn de mededeelingen die in de verhandeling van René Dreyfus omtrent de Joden gedaan worden. Deze spreker kwam niet op het terrein van de inwendige aangelegenheden der Israëlitische synagogen, maar bepaalde zich tot het noemen van cijfers die ontleend waren aan den toestand, toen kerk en staat vereenigd waren en nu zij van elkander gescheiden zijn. Vroeger waren er drie trappen in het kerkbestuur der Joden in Frankrijk: de Gemeenten, de departementale Consistoriën en het centrale Consistorie. Nu zijn er slechts twee trappen: de associations cultuelles en het opperconsistorie. De Joden verloren evenals de Roomschen en Protestanten de tractementen hunner bedienaren van den Godsdienst, maar door vrijwillige bijdragen is daarin ruim voorzien. De werken van veldadigheid hebben daardoor evenwel niet geleden; ook is het aantal rabbijnen niet afgenomen, en over het algemeen kan men volgens René Dreyfus de wet eer een „restitutie” dan een „separatie” noemen.
De slotsom van het drietal referenten is dus: de kerken hebben door de wet op scheiding van kerk en staat geen groot financieel nadeel gehad; inwendig zijn zij door die wet gesterkt, en daarom mag men zich er over verheugen dat zij tot stand kwam. Ook is het verlies van miljoenen aan kerkgebouwen, pastorieën enz. voor de Roomsche kerk niet van zoo groot gewicht als het zou kunnen schijnen. Immers de kerkgebouwen, al vervielen zij aan de burgerlijke gemeenten, worden door de Roomsche gesinden gebruikt, en dat de burgerlijke gemeenten niet veel lust er in hebben, die gebouwen voor den Roomschen eeredienst te onderhouden, kan men begrijpen als men weet hoe over het algemeen de geest in Frankrijk is. Ten slotte zal er iets moeten gedaan worden om te verhoeden, dat Roomsche kerkgebouwen, waaronder onderscheidene historische monumenten, door verwaarloozing in verval zouden komen.
Oostenrijk. Naspel van de afzetting van Prof. Zovanyi.
Wij deelden in der tijd uitvoerig mede, dat de hoogleraar Zovanyi van de Universiteit van Sarapatak afgezet werd. De hoogleraar Ludwig Rácz, die mede deel uitmaakt van de Theologische faculteit waartoe Zovanyi behoorde, schreef in de Reform. K. Ztg. dat Zovanyi het artikel over Calvin, dat aanleiding gaf tot zijn afzetting, geschreven had om de Jesuïeten in het gevecht te komen. Daarover klaagde nu Zovanyi zijn geweten ambgenoot aan en Rácz werd in twee instantiën tot een gelddoet van tachtig kronen veroordeeld. Ter laatste instantie is Rácz echter weer vrijgesproken, wijl de rechters van oordeel waren, dat het geïncrimineerde artikel noch een belediging, noch laster bevatte en de schrijver de grenzen eener geoorloofde critiek niet had overschreden.
N-Amerika. Hoe president Taft over de religie oordeelt.
Onder de middelen die door de Men and Religion Forward Movement gebruikt worden, behoort ook het verspreiden van geschriften waarin de gedachten van voornamelijk mannen in de Nieuwe Wereld over kerk en godsdienst worden medegedeeld. Zoo werd onlangs het gevoelen van den president der Vereenigde Staten over de religie gepubliceerd. De heer Taft zegt dan, dat hij sympathie gevoelt voor de actie die van de kerken uitgaat, en achtte dat het kerkgaan altemin aan te bevelen was. Wat zijn persoonlijk geloof aangaat, zeide hij voorts: „Ik ben den tijd voorbij, waarin het noodig voor mij is godsdienstige bespiegelingen te maken. Ik ben verzekerd, dat er iets is, dat ik niet ken en niet kan omschrijven, maar waaraan ik getrouw kan zijn. Ieder mensch is hier voor een doel; allen werken in het belang voor anderen en onder een verplichting die uitdrukking vindt in verantwoordelijkheid aan een hogere macht”.
Of het nu waarlijk de menschen en de religie vooruit helpt wanneer men zulke betuigingen, die geheel buiten Gods Woord omgaan, public maakt, betwijfelen wij.
Hetgeen in Duitschland door velen geleerd wordt, dat namelijk het geloof in den historischen Christus niet noodzakelijk is voor het Christelijk geloof, wordt ook in N-Amerika door den hoogleraar Macintosh van de Yale Divinity School beaamd. Hij voor zichzelf geloof wel, dat de Christus werkelijk geleefd heeft, maar hij houdt het er voor dat zij, die dit ontkennen, toch nog wel Christenen kunnen zijn. Men ziet het, dat er ook in Amerika mannen gevonden worden die in de voetstappen van den Duitschen hoogleraar Drews wandelen. Natuurlijk bestaat het Christendom van zulke geleerden in ideën en idealen, en die kan men natuurlijk koesteren zonder aan eenig historisch feit in den Bijbel vermeld, te gelooven. Het spreekt van zelf dat een hoogleraar als Macintosh de leer der Drie-eenheid, van de godheid van Christus, enz. geheel verwerpt en dat niettegenstaande hij doceert aan een Divinity School.
Rusland. Twee beslissingen.
Er is op het terrein der religie van uit Rusland niet dikwijls wat verblijdende te melden; daarom is het der te aangenaam, als er eens iets kan medegedeeld worden dat bewijst, hoe in dat land ook recht gedaan worden kan. Er

zijn in de Russische Oostceeprovincies geen staats weduwenkassen voor achtergelaten vrouwen van gestorven predikanten, maar private kassen, wier statuten door de regering werden goedgekeurd, waardoor zij een soort officieel stempel ontvingen. De voornaamste ontvangsten voor die weduwenkassen zijn de vacante predikantsplaatsen; in deze plaatsen wordt de dienst gratis door de predikanten van den ring waargenomen, zonder dat zij daarvoor vergoeding ontvingen. Toen na den revolutietijd vele predikantsplaatsen vacant werden, weigerde enige gemeenten de vacaturopeningen aan de weduwenkas af te staan. De Gouvernements-regering stelde die gemeenten daarvoor in het recht, die Senaat heeft echter de beslissing van de Gouvernementsregering opgeheven en beslist dat de vacante gemeenten tot uitkeering aan de weduwenkassen verplicht waren.
Des te bedroevender is daarom eene andere beslissing, die eveneens in den laatste tijd gevallen is. Het is bekend dat de keizer van Rusland in zijn Octobermanifest aan alle inwoners van Rusland zonder eenig voorbehoud vrijheid van conscientie verzekerd heeft. Zich verlatende op dit manifest had een Luthersche predikant in Lijland twee minderjarige „orthodoxen”, dat is: leden van de Russische staatskerk, tot lidmaat van de Luthersche kerk aangenomen en ze als zoodanig bevestigd. Deswege werd de predikant voor de bevoegde rechtbank te Riga gedaagd en door haar tot drie maanden schorsing in de uitoefening van zijn ambt veroordeeld. De predikant beriep zich daarop op de Petersburgers Palast, en dit bevestigde het vonnis. Ten slotte wendde hij zich tot den Czar, met verzoek om gratie. Op dit verzoek, dat door het comite voor verzoeken aan den minister van justitie werd overgegeven, is nu door desen afwijzend beschikt.
Gemengd Nieuws.
De aanleiding tot den opstand in China wordt gezocht in den hongersnood die miljoenen tot vertwijfeling bracht. De verbittering van het volk was te grooter, omdat de hongersnood in menige streek had kunnen vermeden worden, wanneer bijv. cindelijk de oevers van de Han-Kiang te rechter tijd waren voorzien geworden. Na maanden langen arbeid aan de herstelling van de oevers was de dijk, die het water binnen zekere perken moest houden, gereed op een kleine opening na. Toen men dit den mandarijn medegedeeld had, beval hij met het afmaken van het werk te wachten, totdat door een uitroloeg daarvoor een gelukkige dag was aangewezen. Maar vóór de sterrekijker zijn werk volbracht had, kwam er een onweer met geweldigen regen, de rivier stroomde over en verwoeste den geheelen dam; het gevolg was dat het geheele rivierdal met water gevuld werd en de bevolking zijn geheel enoogt zag verloren gaan.
Reeds openbaren zich in China de vruchten van de regeringsscholen, die de moderne beschaving van het Westen, zonder eenig onderwijs in den godsdienst, in het Hemelsche rijk zouden brengen. Zij vormen een goddeloos geslacht, dat met alle gezag den spot drijft, gelijk het nu ook begint met de kortelings ingevoerde Zondagsrust tot allerlei onbetamelijkheden te misbruiken.
Tot in 1860 werd te Parijs slechts in twee kerken Gereformeerde godsdienstoefening gehouden. Door Napoleon kregen de Gereformeerden hun derde kerk, de bekende Oratoire. In November werd in deze kerk het felt van het honderdjarig bestaan dezer kerk herdacht. Beroemde mannen, als Guizot, Mallet, André waren vroeger leden dezer Kerk. De predikant Roberty leidde de feest-samenkomst, welke ook bijgewoond werd door den president van het Luthersche Consistorium.
WINCKEL.
Voort Binderen.
HET GOEDE DEEL.
I.
EEN VERSTELIJK BROIN.
Dat het jaar 1618 een der merkwaardigste in onze geschiedenis is geweest, zal ik den meesten lezers wel niet behoeven uit te leggen. 't Was trouwens een jaar van ontzaglijke betekenis voor vele volken van midden Europa.
Maar bracht 1618 ons het einde van langdurige twisten, voor andere landen was het juist het begin van een geweldigen krijg, den dertigjarigen oorlog, niet de langdurigste, maar zeker de gruwelijkste, die ooit in Europa heeft gewoed.
Doch dat kon in den tijd waarvan wij hier thans willen spreken, de lente van het bovengenoemde jaar, nog niemand voorzien. Wel waren het boose tijden vol beroering; wel begon in de Oostenrijksche erflanden van den Duitschen keizer Ferdinand een vervolging die op geheele uitroeping van het Protestantisme was gericht, maar niemand wist, dat dit het voorloop zoo zijn tot een zoo verderfelijken en verriuelenden oorlog.
Wel allerminst dachten daaraan zeker de groep vroolijke jongelieden, die op een der laatste Aprildagen door de zware vestingpoort van de vrije rijkstad Regensburg in de Palts de lange vestingbrug over, naar buiten trokken. De jongelingen, een twintigtal, waren in feestkleedij, die bewees dat zij tot de gegoden, ja veelal tot de zeer welgestelden moesten behooren, gelijk de stad er velen telde. De meesten droegen wambuisen en korte broeken van donker gekleurde fluweel, waarover los een mantel hing. Zijden haren of kousen en lage met silver gespte schoenen omsloten been en voet. Allen droegen op het hoofd een soort van mutsen of baretten met hoogruivende veeren bestoken. Enkel, in het midden van de groep, hadden die muts getooid met een krans van groene bladeren. Onder vroolijk gejuich verliet het troepje de stad, en herhaaldelijk werd een lied aangeheven, dat sloot met de woorden:
A. A. A.
Valeté, Studio
De lezers die Latijn verstaan, zullen uit deze laatste woorden, die een vaarwel aan de studie bedulden, reeds begrepen hebben wat jongelui zoo vroolijk ter poort uittrokken. 't Waren allen leerlingen van het „Gymnasium poeticum”, zoodals hun school heette, die door de mildheid der burgerij van Regensburg was gesticht. Jongelieden uit de stad en nog andere kinderen, na de gewone school doorloopen te hebben, daar hun opvoeding voltooid of wel zich voorbereiden voor de Hoogeschool. Van die gelegenheid werd dik gebruik gemaakt.
Ditmaal gold het iets bijzonders. Het leerjaar was geëindigd en voor enkelen die tenslotte een voldoende examen hadden afgelegd, was daarmede de tijd gekomen, om voorgoed het gymnasium te verlaten, 't welk zij „absolvit”

ten der
fielele
ouden.
at toen
steeds
gebed,
rd door
e deel
telheid
edienst
daarin
lichting
aan het
hreven
meer.
en, dat
n hand
elgen
ol ook
Men
brekijk
ozen
naar
n het
genade
ker een
k men
electuur
buiten
sluiten,
n eere-
best
werd
deloofs-
de juist
is over
de wet
g. Zoo
g onze
e wijzi-
lat een
terdaad
hebben
met den
de Kerk
adt, die
vereën-
enstige
fielele
sere bin-
ve ook
f voor-
bestaat,
indt, en
van ge-
neer is,
ken, de
sten be-
in ver-
d heeft
teschaft.
we als
n; dat
r op de
heid van
rgelaten,
en Ker-
let ver-
voorle-
sen eere-
t op de
ding van
voorden,
bepalin-
st zich
te syno-
Wie zelf
op deze
En als
e woonte
n, waar-
dienst is
d wordt,
e woonte
en onze
middel-
andere
tellen of
de prak-
t van
t, blijkt
ode ons
ve; een
het pa-
rlichting
en daar-
H. K.
en.
in zeet
heer Dr.
is Nieuw-
cholen";
sterdam;
ander in
behoefte
BERS.
oorstiter.
rmeerde
22. 24ste
toet.
dbboekje
gedaan
aen een
baak te
ering is,
BAAN en
1. 1912
912 met
ynvinoale